

BIERNA I CZYNNA OCHRONA MOKRADEŁ

Te zagrożone w skali globalnej ekosystemy zajmowały niegdyś ponad 14% powierzchni Polski. Dziś, głównie wskutek przeprowadzonych melioracji, powierzchnia ekosystemów bagiennych zajmuje niecałe 10% dawnego arealu. Ich postępująca degradacja pociąga za sobą szybkie zmniejszanie liczebności populacji wielu gatunków roślin i zwierząt, których przetrwanie jest uzależnione od zachowania i renaturyzacji siedlisk podmokłych. Ale ochrona mokradeł to wspólny interes nas wszystkich: to ochrona zasobów czystej wody, najskuteczniejsze zabezpieczenie przed powodzią, przeciwdziałanie erozji i degradacji gleb, a także umożliwienie nam wszystkim przeżywania radości z obcowania z nieujarzmioną, ale niekoniecznie wrogą człowiekowi, przyrodą.

W przypadku niektórych obszarów wodno-błotnych, jedyne czego potrzeba dla ich ochrony, to pozostawienie ich w spokoju. Z sytuacją taką mamy do czynienia z reguły w przypadku ekosystemów naturalnych i nie zniekształconych. W wielu przypadkach nawet w zniekształconych układach działają spontaniczne siły renaturalizacyjne przyrody, którym wystarczy nie przeszkadzać.

Bierna ochrona, jeżeli tylko jest możliwa, ma wiele zalet. Przede wszystkim nie pociąga za sobą kosztów, a poza tym nie niesie ryzyka popełnienia błędów w działaniu. Z drugiej strony konieczna jest edukacja społeczeństwa, aby nie zniszczyć terenów tak cennych i potrzebnych jak mokradła, jeziora, oczka wodne, czy rzeki.

W niektórych przypadkach ochrona bierna oznacza konieczność wykluczenia lub ograniczenia obecności ludzkiej. Rozsądne jest wyłączenie, w miarę możliwości, spod presji penetracji przynajmniej części każdego większego ekosystemu mokradłowego. Na przykład w Wielkopolskim i Drawieńskim Parku Narodowym udostępniając wybrane jeziora do wędkowania postanowiono, że udostępniony będzie jeden brzeg jeziora, podczas gdy drugi będzie wyłączony. Ta zasada zasługuje na rozpowszechnienie w innych obszarach chronionych.

Obszary koncentracji ptaków wodno-błotnych powinny w miarę możliwości nie być penetrowane przez ludzi w krytycznym dla ptaków okresie lęgów, a więc mniej więcej od początku kwietnia do połowy czerwca. W okresie tym należy wykluczyć np. turystyczne udostępnienie kanałów wodnych wśród szuwarów, wysp na jeziorach itp.

Tafla jezior najcenniejszych pod względem ornitologicznym powinna, przynajmniej okresowo, być wyłączona spod presji turystyki i rekreacji. Okres takiego wyłączenia, oprócz sezonu lęgowego, powinien objąć okres odbywających się na tafli wody toków niektórych gatunków, a także wodzenie piskląt, co w praktyce oznacza czas od początku marca do połowy lipca.

Miejszem silnie zaznaczonego konfliktu między interesami człowieka a ochroną fauny związanej z ekosystemami mokradłowymi są rzeki, na których intensywnie uprawiana jest turystyka kajakowa. Niewielka szerokość rzeki sprawia, że zwierzęta nie mogą odsunąć się od człowieka i konflikt nabiera szczególnej ostrości. Na Pomorzu spływy kajakowe w okresie wodzenia piskląt przez gągoły i nurogęsi (czerwiec), powodując płoszenie ptaków, doprowadzały do rozpraszania stadek piskląt, co mogło być przyczyną ich śmierci. Dlatego w obszarach chronionych wprowadza się na rzekach okresy wyłączone ze spływów. Na Drawie w Drawieńskim Parku Narodowym okres taki trwa, zgodnie z planem ochrony Parku, od 15 marca do 30 czerwca każdego roku (obejmując także okres tarła lipienia), a na Słupi w Parku Krajobrazowym Dolina Słupi - od 1 czerwca do 15 lipca.

Wyłączenia spod presji ludzkiej wymagają także rzeczne tarliska gatunków ryb łososiowatych (październik-grudzień) oraz lipienia (kwiecień-maj). Obecność człowieka nad brzegiem rzeki, a już na pewno brodzenie w jej nurcie, może zaburzać przebieg tarła.

Wydano w ramach projektu: "Mała retencja - Duża sprawa - kampania na rzecz poprawy małej retencji na obszarach wiejskich", finansowanego przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Mała Retencja - Duża Sprawa
Projekt Fundacji Ekologicznej Zielona Akcja

100
95
75
25
5
0

BIERNA I CZYNNA OCHRONA MOKRADEŁ

W szczególnych sytuacjach penetracja ludzka może zagrozić nie tylko faunie. Masowe użytkowanie rekreacyjne może zniszczyć jeziora, zwłaszcza oligo- lub mezotroficzne. Wrażliwsze od całości ekosystemu jeziornego są jego elementy: roślinność dna i brzegu jeziora (na brzegach jezior oligotroficznych występują często unikatowe zbiorowiska z rosiczkami i widłaczkiem torfowym), która może być łatwo zniszczona przez wydeptanie.

Niekontrolowane odwodnienia i obwałowania stanowią zagrożenie dla cennych środowisk tj. bagna, prowadząc do ich osuszenia. Wykonanie zrębu zupełnego lasu przylegającego do torfowiska spowoduje zmianę poziomu wody - najpierw jego podwyższenie, prowadzące często do zatopienia powierzchni torfowiska, a następnie, w miarę wzrostu uprawy, stopniowy spadek. Prowadzi to do szybkich i niekorzystnych zmian w strukturze roślinności bagna. Wykonanie rębni zupełnej w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora powoduje spływanie do niego substancji humusowych. O ile w przypadku jezior eutroficznych nie ma to zwykle większego wpływu na ekosystem, może znacząco zmienić funkcjonowanie jezior oligotroficznych i mezotroficznych, czułych na wszelkie dodatkowe dostające się do nich substancje.

Natomiast istnieje wiele działań, które mogą przyczynić się do zachowania mokradeł i bez których trudno będzie je chronić to między innymi:

- **Racjonalne wykorzystywanie zasobów wodnych.**
- **Ekstensywna gospodarka rolna i leśna.**
- **Obejmowanie ochroną prawną żywych ekosystemów mokradłowych.**
- **Eksploracja torfu wyłącznie na cele lecznicze.**
- **Stosowanie zastępczych nawozów w rolnictwie i ogrodnictwie (zamiast torfu - kompost).**
- **Zaniechanie regulacji rzek i cieków wodnych.**
- **Ograniczanie stosowania nawozów mineralnych i środków ochrony roślin w bezpośrednim sąsiedztwie mokradeł.**
- **Czynna ochrona mokradeł (budowa zastawek i zasypywanie rowów melioracyjnych w celu hamowania nadmiernego odpływu wody).**

Jednym z większych serwisów informujących o ochronie mokradeł jest <http://www.bagna.pl>.

Turystyka w zgodzie z naturą, wymaga przestrzegania okresów ochronnych dla zwierząt

Wydano w ramach projektu: "Mała retencja - Duża sprawa - kampania na rzecz poprawy małej retencji na obszarach wiejskich", finansowanego przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Mała Retencja - Duża Sprawa
Projekt Fundacji Ekologicznej Zielona Akcja

100
95
75
25
5
0